

Oponentský posudok na habilitačnú prácu Mgr. Martina Palúcha, PhD.

Mgr. Martin Palúch, PhD. pravidelne publikuje vo vedeckých periodikách, prednáša na domácich a zahraničných konferenciách a viac ako 14 rokov pedagogicky pôsobí, takže po tejto enumerácii možno prejsť priamo k hodnoteniu jeho publikácií. Počet jeho publikačných jednotiek nielen spĺňa, ale aj prekračuje požadované počty a tak je potrebné od hodnotenia kvantitatívnych ukazovateľov prejsť ku kvalitatívnym parametrom jeho vedeckej aktivity.

Mgr. Martin Palúch, PhD., sa dlhodobo zaoberá problémami slovenského dokumentárneho filmu po roku 1989, čo dokazuje prevažná jeho časť štúdií publikovaných doma aj v zahraničí. Tieto štúdie sú dôležité pre pochopenie toho, ako sa v jeho myslení rodí problém, ako sa ho pokúša uchopiť a nájsť primerané metodologické nástroje. Každá z týchto štúdií sa stala súčasťou väčšieho celku, ktorý našiel svoj výraz v monografii s názvom *Autorský dokumentárny film na Slovensku po roku 1989* (Bratislava: Vlna 2015). V nej sa autor zameriava na výskum autorských stratégií v oblasti pôvodnej dokumentárnej tvorby na Slovensku v rozpätí dvadsiatich piatich rokov (1989 - 2014). Čo sa týka tohto obdobia, treba povedať, že vôbec nebolo žičlivé voči hranému filmu, avšak paradoxne prišlo dokumentárnej tvorbe, veď práve v tomto období sa objavili a profilovali noví mladí tvorcovia, nakrútilo sa mnoho vynikajúcich dokumentárnych filmov, ktoré rezonovali tak doma, ako aj v zahraničí. Mnohí z týchto tvorcov sú viac-menej generačnými vrstovníkmi autora textu, avšak napriek tomu sa mu podarilo zachovať si náležitú vedeckú dištanciu od ich diel. Vysoko treba oceniť aj fakt, že známosť či dokonca priateľstvo s niektorými tvorcami nebránilo autorovi, aby ich tvorbu analyzoval a hodnotil nezaujato, v niektorých prípadoch dokonca kriticky hodnotil niektoré filmy a nebojí sa poukazovať na ich slabé stránky či nedostatky.

Predložený text monografie sa skladá z dvoch asymetrických častí. Prvá je kratšia a v nej sa autor v dotyku so zahraničnými a domácimi vedeckými autoritami pokúsil vypracovať teóriu dokumentárneho filmu. Táto teória nemá ambície byť všeobšiahlou, práve naopak, je prísne funkčná a autorovi slúži na artikuláciu jednotlivých filmových naratívov, na opis príbehov a analýzu diskurzu, taxonomického zaradenia. Možno povedať, že po prácach Pavla Branka, Václava Maceka, Márie Ferenčuhovej - Ridzoňovej je to ďalšia práca, ktorá ponúka domácu teóriu dokumentárneho filmu a tá môže poslúžiť tak teoretikom, ako aj filmárom. Prečo si to myslím? Nuž jednoducho preto, že Mgr. Martin Palúch, PhD. nezasypáva čitateľa samoúčelne a exhibične obrovským množstvom pojmov, ale používa veľmi úsporný pojmový aparát, pričom každý pojem je dostatočne presne explikovaný tak, aby sa dal použiť ako analytický nástroj.

Druhá časť je oveľa dlhšia a pozornosť je v nej sústredená na samotnú dokumentárnu tvorbu. Na začiatku autor predstavuje novú generáciu tvorcov dokumentárnych filmov, ktorá vstúpila do slovenskej kinematografie po roku 1989. Po tomto predstavení sa už autor venuje samotnej tvorbe, pričom si nevšima len jednotlivé filmy, ale aj tematické okruhy. Je to dôležité, pretože tak si čitateľ ľahko dokáže utvoriť plastický obraz o tom, čo sa v danej dobe dokumentaristom zdalo dôležité, čo vyvolávalo polemické diskusie, prípadne čo vôbec nebolo predtým témou verejného diskurzu. Exkurzia týmto

komplikovaným obdobím je veľmi podrobná, dovoľm si tvrdiť, že autor nič podstatné nevynechal, nepodľahol zvodom zjednodušujúcej marginalizácie a už vôbec nič nekriticky nevyzdvihol alebo rovnako kriticky nezatratil.

Svojím spôsobom ďalšia publikácia s názvom *Cenzúra a dokumentárny film po roku 1989* (Bratislava: Vlna 2017) nadväzuje na predchádzajúcu. Autor sa v nej zameriava na cenzúru dokumentárneho filmu, čo prináša so sebou určité problémy. Kým cenzúra v totalitnom režime bola jasne a presne vymedzená, v demokratickej spoločnosti sa objavuje skryto a neraz sa skrýva za značne sofistikované spôsoby. Pripomínam to preto, že vymedzenie cenzúry po roku 1989 bude vždy oscilovať medzi prísnyim pojmovým a voľnejším metaforickým vymedzením. Samozrejme, to metaforické vymedzenie neznižuje vedeckú hodnotu, pretože v humanitných vedách sú metafory dôležitým nástrojom poznania rôznych spoločenských fenoménov.

Tak ako predchádzajúca monografia, aj táto pozostáva akoby z dvoch relatívne samostatných častí. Prvá sa týka cenzúry na našom území a po stručnom historickom úvode autor prechádza k analýze cenzúrnych stratégií a taktík po roku 1989. Zaoberá sa tzv. „nevhodnými“ dokumentárnymi filmami alebo priamo politickou cenzúrou a treba povedať, že táto analýza je dôležitá nielen preto, že ukazuje tendencie cenzurovať dokumentárne filmy, ale určitým spôsobom vypovedá o tom, aké pragmatické účinky dokumentárne filmy vyvolávajú a ako sa tí, ktorých sa filmy týkajú, ich pokúšali „regulovať“. Alebo dokonca otvorene obmedzovať.

Druhá časť monografie sa týka regulačných mechanizmov v USA a to, že si autor vybral práve USA nie je náhodné, pretože mnohé z týchto regulačných mechanizmov sa v modifikovanej podobe prenášajú aj do európskeho priestoru a teda aj na Slovensko.

Na záver môjho oponentského posudku si dovoľm byť osobný. Vedeckú prácu Mgr. Martina Palúcha, PhD. sledujem už viac než 15 rokov, teda prakticky od ukončenia štúdia na VŠMU a preto mi nemohlo ujsť jeho primárne zameranie na dokumentárny film. Čítal som mnohé jeho texty, avšak až tieto dve monografie mi umožnili hlbšie pochopiť, prečo tieto texty písal a čo tým sledoval. Ich prepracovanie a zaradenie do širšieho rámca pridalo zmysel jednotlivým čiastkovým výstupom a výsledkom je, že tieto monografie sa dobre čítajú, pretože majú jasnú dikciu, primeranú terminológiu a majú svoj štýl, čo v dnešnej dobe vôbec nie je zanedbateľné. To sú dôvody, ktoré ma oprávňujú, aby som predložené monografie spolu s publikovanými štúdiami hodnotil kladne a na základe tohto hodnotenia odporučil Vedeckej a umeleckej rade Filmovej a televíznej fakulte Vysokej školy múzických umení udeliť Mgr. Martinovi Palúchovi, PhD. vedecko-pedagogický titul **docent**.

V Bratislave 15. 4. 2017

prof. PhDr. Peter Michalovič, PhD.